

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

DR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

MONITOR ASEAN

MARZEC 2023

TAJLANDIA WZNAWIA NEGOCJACJE Z UE NAD UWOWĄ O WOLNYM HANDLU

Unia Europejska doszła do porozumienia z Tajlandią w sprawie wznowienia rozmów na temat umowy o wolnym handlu, które zostały wstrzymane po zamachu stanu z 2014 r. Ponadto oficjalnie ogłoszono datę wyborów w Tajlandii, które mają się odbyć już 15 maja. Wiceminister spraw zagranicznych Chin stanął na czele delegacji, która wzięła udział na Filipinach w dwóch ważnych spotkaniach poświęconych stosunkom dwustronnym oraz sytuacji na Morzu Południowochińskim. Stany Zjednoczone zorganizowały pierwszą w tym roku operację FONOP w pobliżu spornego archipelagu Paracele. Dodatkowo rekordowo duża delegacja biznesowa składająca się z amerykańskich przedsiębiorców przyleciała do Wietnamu w celu rozszerzenia współpracy pomiędzy państwami.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

1 marca: premier Malezji wezwał do zmiany podejścia wobec Birmy podczas swojej wizyty na Filipinach. Wizyta Anwara Ibrahima w Manili, gdzie spotkał się z prezydentem Ferdinandem Marcosem Jr. została zdominowana przez kwestie związane z sytuacją wewnętrzną w Birmie oraz jej wpływem na region Azji Południowo-Wschodniej. Premier Malezji po raz kolejny podkreślił, że państwa członkowskie ASEAN powinny poszukiwać nowych sposobów reakcji na rządy birmańskiej junty, ponieważ pięciopunktowy konsensus okazał się niewystarczającym rozwiązaniem. Inną kwestią, na którą zwrócili uwagę przedstawiciele obu państw był spór na Morzu Południowochińskim. Anwar Ibrahim przyznał, że z uwagi na złożony i wrażliwy charakter tej sprawy, wszelkie spory powinny być przedmiotem wielostronnych negocjacji. Strona malezyjska zadeklarowała także swoje wsparcie dla rządu w Manili w działaniach na rzecz ograniczenia aktywności muzułmańskich ekstremistów na Mindanao, znajdującym się w pobliżu Malezji.

1 marca: Zgromadzenie Narodowe Wietnamu wybrano nowego prezydenta. Najmłodszy członek Biura Politycznego Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) obecnej kadencji oraz bliski współpracownik sekretarza generalnego KPW został wybrany na nowego prezydenta Wietnamu. Vo Van

Thuong obejmując stanowisko prezydenta stał się jedną z czterech najważniejszych osób w państwie. Jako jeden z głównych architektów kampanii antykorupcyjnej w kraju, w swoim pierwszym wystąpieniu na stanowisku prezydenta podkreślił, że będzie kontynuował zwalczanie korupcji. Niemniej jednak nic nie wskazuje na to, że dojdzie do drastycznych zmian w polityce zagranicznej Wietnamu. Wybór nowego prezydenta z pewnością przyniesie środowiska inwestycyjnego w kraju, co będzie działało na korzyść rządu w Hanoi, któremu będzie łatwiej przyciągnąć zagranicznych inwestorów.

3 marca: lider kambodżańskiej opozycji politycznej został skazany.

Prominentny przedstawiciel opozycji i założyciel Partia Narodowego Ocalenia Kambodży (rozwiązanej decyzją Sądu Najwyższego w 2017 r.) Kem Sokha został skazany pod zarzutem zdrady na 27 lat domowego aresztu. Ponadto otrzymał zakaz biernego jak i aktywnego udziału w wyborach. Wyrok jest kolejnym przejawem konsekwentnej polityki premiera Hun Sena, której celem jest całkowite zlikwidowanie opozycji politycznej w kraju przed nadchodzącymi w lipcu wyborami w Kambodży. Prawnik opozycjonisty zapowiedział złożenie apelacji, ale podkreślił jednocześnie, że wyrok jest motywowany politycznie. Amerykański ambasador w Kambodży W. Patrick Murphy stwierdził, że sprawa przeciwko przedstawicielowi opozycji została sfabrykowana. Natomiast w oficjalnym oświadczeniu Departamentu Stanu USA stwierdzono, iż wieloletni proces mający na celu uciszenie Kem Sokhy był niesprawiedliwy i przyczynił się do osłabienia międzynarodowej pozycji Kambodży.

8 marca: Malezja nie wyklucza możliwości wznowienia projektu połączenia z Singapurem linią szybką kolei.

Minister transportu Malezji Anthony Loke poinformował, że rząd premiera Anwara Ibrahima jest otwarty na propozycje wznowienia budowy linii szybkiej kolei, jeżeli nie będzie finansowany przez rządowe środki finansowe. Projekt został zainicjowany w 2013 r. przez administrację ówczesnego premiera Najiba Razaka. Linia kolejowa o długości 350 km miała połączyć Kuala Lumpur z Singapurem, a czas podróży miał wynieść poniżej 90 minut. Koszt realizacji projektu oszacowano na 15 mld USD. Wszelkie działania związane z tą inicjatywą zostały zawieszono po objęciu władzy przez Mahathira Mohamada, który wprowadził program oszczędnościowy w związku z wysokim zadłużeniem państwa i aferą wokół funduszu inwestycyjnego 1MDB z udziałem jego poprzednika. Ostatecznie projekt został zlikwidowany na początku 2021 r., niemniej jednak Malezja musiała wypłacić Singapurowi karę w wysokości 70,8 mln USD.

9 marca: były premier Malezji został zatrzymany przez agencję antykorupcyjną. Muhyiddin Yassin został zatrzymany w sprawie nadużyć w trakcie przyznawania projektów w ramach rządowego programu stymulacyjnego. Według agencji byłemu premierowi zostaną postawione

zarzuty korupcji, nadużycia władzy oraz prania brudnych pieniędzy. Muhyiddin Yassin zaprzeczył wszystkim stawianym mu zarzutom.

10 marca: plany organizacji spisu powszechnego w Birmie na koniec 2024 r. zwiastują kolejne opóźnienie w organizacji wyborów w kraju. Birmański rząd poinformował o planach przeprowadzenia spisu powszechnego w pierwszej połowie października 2024 r. Na tej podstawie należy spodziewać się kolejnego opóźnienia organizacji wyborów w kraju, w którym władzę przejęła junta na początku lutego 2021 r. Przywódca wojskowego rządu Min Aung Hlaing informował wcześniej, że narodowy spis ludności jest konieczny do potwierdzenia list wyborczych.

15 marca: Tajlandia i Unia Europejska wznowiają rozmowy na temat umowy o wolnym handlu. Komisja Europejska wydała oficjalne oświadczenie, w którym poinformowała o wznowieniu negocjacji z Tajlandią dotyczących umowy o wolnym handlu. Rozmowy w tej sprawie zostały wstrzymane wkrótce po wojskowym zamachu stanu, do którego doszło w 2014 r. Tajlandia jest czwartym największym partnerem handlowym UE po Chinach, Stanach Zjednoczonych oraz Japonii. Wartość handlu pomiędzy stronami w 2022 r. osiągnęła 41 mld USD i stanowiła 7% całkowitej wymiany handlowej Tajlandii. Jeżeli rozmowy zostaną zakończone sukcesem, Tajlandia będzie trzecim państwem członkowskim ASEAN posiadającym umowę o wolnym handlu z UE po Singapurze i Wietnamie.

15 marca: Japonia założyła z ASEAN gorącą linię na szczęblu ministerstw obrony. Podczas pierwszego od czterech lat stacjonarnego spotkania wiceministrów obrony w formule ASEAN-Japonia podjęto decyzję o utworzeniu tzw. gorącej linii, ułatwiającej komunikację w przypadku kryzysowych sytuacji, a także mającą na celu wzmocnienie współpracy w dobie rosnących wpływów Chin w regionie. Japonia jest pierwszym państwem spoza ASEAN posiadającym tego rodzaju system komunikacji z ASEAN.

15 marca: indyjsko-rosyjska spółka joint venture planuje sfinalizować sprzedaż pocisków Indonezji do końca roku. Dyrektor generalny przedsiębiorstwa BrahMos Aerospace Atul D. Rane poinformował w wywiadzie prasowym o zaawansowanych rozmowach z rządem w Dżakarcie na temat sprzedaży pocisków lądowych oraz ich wersji możliwej do zainstalowania na okrętach wojskowych za kwotę od 200 do 350 mln USD. Według dotychczasowych informacji wszystko wskazuje na to, że umowa może zostać podpisana przed końcem bieżącego roku. Indonezja byłaby drugim państwem członkowskim ASEAN, które zakupiłoby uzbrojenie od firmy BrahMos Aerospace. W ubiegłym roku porozumienie w sprawie supersonicznych pocisków BrahMos o wartości 375 mln USD podpisały Filipiny. Indonezja stopniowo zwiększa

inwestycje w zakupy nowego uzbrojenia. W 2021 r. wydatki na ten cel wzrosły o 28%, natomiast w 2022 r. o 69%.

16 marca: minister spraw zagranicznych Polski złożył oficjalną wizytę w Wietnamie. Podczas swojej wizyty w Hanoi, Zbigniew Rau spotkał się z premierem Pham Minh Chinh, z którym poruszył przede wszystkim tematy związane ze współpracą handlową i inwestycyjną. Premier zachęcił stronę polską do zwiększenia inwestycji w Wietnamie, zwłaszcza w sektorze farmaceutycznym, żywnościowym oraz przemysłowym. Ponadto wezwał rząd w Warszawie do ratyfikacji umowy dotyczącej ochrony inwestycji zawartej pomiędzy Unią Europejską i Wietnamem (EU-Vietnam Investment Protection Agreement, EVIPA). Przedstawiciele obu państw zgodzili się na zacieśnienie współpracy na forach multilateralnych i regionalnych. Na uwagę zasługuje również podniesienie kwestii sytuacji na Morzu Południowochińskim, albowiem według doniesień medialnych obie strony podkreśliły kluczową rolę bezpieczeństwa i swobody żeglugi oraz przestrzegania prawa międzynarodowego (UNCLOS).

20 marca: król Tajlandii przyjął dekret o rozwiązaniu parlamentu. Rozwiązanie parlamentu jest ostatnim krokiem na drodze przygotowań do kolejnych wyborów, które muszą się odbyć w okresie do 45 do 60 dni od przyjęcia dekretu przez króla. Dokładna data wyborów nie została jeszcze ogłoszona, ale wicepremier Wissanu Krea-ngam poinformował, że najprawdopodobniej odbędą się 14 maja. Według ostatnich sondaży liderką wyścigu o stanowisko premiera jest Paetongtarn Shinawatra, która cieszy się poparciem rządu 38,2%. Jest ona córką oraz bratanicą byłych premierów Thaksina oraz Yinglucka Shinawatra. Z kolei obecny premier Tajlandii Prayuth Chan-ocha, który przejął władzę w kraju w wyniku wojskowego zamachu stanu z 2014 r., zajął w sondażu trzecią pozycję z poparciem 15,65%.

21 marca: wybory w Tajlandii odbędą się 14 maja. Przewodniczący komisji wyborczej Ittiporn Boonpracong potwierdził wcześniejsze przypuszczenia, mówiące o tym, że najbliższe wybory w Tajlandii odbędą się 14 maja.

24 marca: filipińska straż przybrzeżna przeprowadziła ćwiczenia z francuską marynarką wojenną na Morzu Południowochińskim. Fregata francuskiej marynarki wojennej FS Prairial (F731) oraz jednostka patrolowa filipińskiej straży przybrzeżnej BRP Capones (MRRV-4404) wzięły udział w ćwiczeniach PASSEX na Morzu Południowochińskim. W ramach tej inicjatywy przeprowadzono wymianę personelu, międzypokładowe operacje lotnicze, ćwiczenia z zakresu komunikacji i łączności, a także operacje mające na celu trening nadzorowania ruchu innych jednostek. Wszystkie działania zrealizowano u wybrzeży Agno w prowincji Pangasinan.

25 marca: obecny premier Tajlandii został oficjalnie zgłoszony przez swoją partię w nadchodzących wyborach. Zgodnie z przewidywaniami generał Prayut Chan-o-cha został mianowany przez Zjednoczoną Tajską Partię Narodową (United Thai Nation Party, UTNP) na kandydata na premiera. Lider UTNP Pirapan Salirathavibhaga został nominowany na kandydata na premiera na drugim miejscu. Obecny szef tajskiego rządu zapowiedział, że w przypadku wygranej będzie kontynuował dotychczasową politykę, która zagwarantuje stabilność kraju i dobrobyt dla społeczeństwa.

27 marca: Anwar Ibrahim złożył pierwszą oficjalną wizytę w Kambodży od objęcia stanowiska premiera w listopadzie ubiegłego roku. Premier Malezji spotkał się między innymi z szefem kambodżańskiego rządu Hun Senem, królem Norodomem Sihamonim, a także marszałkiem Senatu Say Chhumem oraz przewodniczącym Zgromadzenia Narodowego Heng Samrinem. Ponadto przedstawiciele obu państw podpisali dwa protokoły ustaleń regulujące kwestie zatrudnienia pracowników migrujących z Kambodży.

28 marca: prezydent Filipin zapowiedział zerwanie kontaktu z Międzynarodowym Trybunałem Karnym (MTK) w odpowiedzi na odrzucenie apelacji w sprawie śledztwa dotyczącego wojny z przestępczością narkotykową. Ferdinand Marcos Jr. podjął decyzję o zerwaniu komunikacji z MTK po tym jak została odrzucona apelacja dotycząca śledztwa poświęconego kampanii antynarkotykowej zainicjowanej przez jego poprzednika Rodrigo Duterte. Zdaniem prezydenta Filipin współpraca z MTK nie może być kontynuowana z uwagi na poważne wątpliwości dotyczące jurysdykcji trybunału oraz jego ingerencji w wewnętrzne sprawy państwa. Międzynarodowy Trybunał Karny badał podejrzenia o łamanie praw człowieka w związku z pozasądowym zabijaniem przez organy ścigania osób powiązanych z przestępczością narkotykową. Wszystko wskazuje na to, że wciąż obowiązuje nieoficjalny sojusz pomiędzy rodziną Marcosów oraz Duterte, tym bardziej, że córka byłego prezydenta Sara Duterte sprawuje stanowisko wiceprezydent w obecnej administracji.

28 marca: Narodowa Liga na rzecz Demokracji (NLD) znalazła się wśród 40 rozwiązanych partii politycznych w Birmie. Kilkadziesiąt birmańskich ugrupowań politycznych zostało rozwiązanych, ponieważ nie dotrzymały terminu rejestracji w wyborach organizowanych przez wojskowy rząd. W tej grupie znalazła się partia, na czele której stała laureatka Pokojowej Nagrody Nobla Aung San Suu Kyi. Narodowa Liga na rzecz Demokracji zapowiedziała bojkot wyborów z uwagi na zmianę przepisów przez juntę. Zgodnie z doniesieniami w wyborach wezmą udział 63 partie polityczne, ale najprawdopodobniej zwycięstwo odniesie Unia Solidarności i Rozwoju powiązana z wojskowym establishmentem Birmy.

KOMENTARZ

Komisja Europejska wydała oficjalne oświadczenie, w którym poinformowała o dojściu do porozumienia z rządem Tajlandii w sprawie wznowienia dwustronnych negocjacji poświęconych zawarciu umowy o wolnym handlu. Na chwilę obecną Unia Europejska podpisała umowy o wolnym handlu tylko z dwoma państwami członkowskimi ASEAN, a mianowicie z Singapurem i Wietnamem. Zawarcie tego rodzaju porozumienia z trzecim państwem należącym do stowarzyszenia stanowiłoby kolejny krok w stronę umowy o wolnym handlu pomiędzy Unią Europejską i ASEAN.

Negocjacje na temat umowy o wolnym handlu zostały rozpoczęte w marcu 2013 r., ale zostały zerwane w czerwcu 2014 r., miesiąc po wojskowym zamachu stanu, podczas którego został obalony rząd z premier Yingluck Shinawatra na czele. Unia Europejska wyraziła wtedy swoje poważne obawy w związku z sytuacją wewnętrzną w Tajlandii, a także wezwała wojskowy rząd do pilnego przywrócenia demokratycznych procesów w kraju poprzez organizację wolnych i sprawiedliwych wyborów.

Do wznowienia interakcji dwustronnych doszło kilka miesięcy po wyborach przeprowadzonych w marcu 2019 r., mimo tego, że premierem Tajlandii wciąż był generał Prayut Chan-o-cha, który stał za organizacją zamachu stanu. Przypieczętowaniem normalizacji stosunków na linii Bangkok-Bruksela było podpisanie kompleksowej umowy o partnerstwie i współpracy (Thailand-EU Comprehensive Partnership and Cooperation Agreement, PCA) w grudniu ubiegłego roku, nad którą negocjacje trwały przez 18 lat. Porozumienie stworzyło fundamenty pod kolejne rozmowy, do których doszło na początku bieżącego roku w ramach wizyty delegacji w Brukseli pod przewodnictwem ministra do spraw handlu Tajlandii Jurina Laksanawisita.

Według najnowszych doniesień pierwsze rozmowy na temat umowy o wolnym handlu rozpoczną się w lipcu bieżącego roku. Będą one dotyczyły handlu towarami, usług, a także inwestycji w kluczowe obszary tajskiego przemysłu, takie jak źródła energii odnawialnej, samochody elektryczne oraz produkcja chipów. Tajski rząd będzie dążył do zniesienia ceł na eksport takich towarów do państw unijnych jak samochody i części samochodowe, elektronika, odzież i tekstylia, a także żywność oraz guma. Wiceprzewodniczący oraz komisarz do

spraw handlu Komisji Europejskiej Valdis Dombrovskis poinformował, iż obie strony chcą zakończyć negocjacje nad umową do końca 2025 r.

Współpraca ekonomiczna pomiędzy Tajlandią i Unią Europejską już jest imponująca, natomiast zawarcie umowy o wolnym handlu dodatkowo skonsolidowałoby stosunki między stronami, co jest szczególnie istotne w dobie eskalacji chińsko-amerykańskich napięć. Ponad 14% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych Tajlandii jest skierowanych do Unii Europejskiej, co czyni ją drugim największym odbiorcą tajskich inwestycji. Swój kapitał inwestują w UE między innymi takie przedsiębiorstwa jak Central Group, które zajmują się rynkiem nieruchomości. Ponadto Unia Europejska jest czwartym co do wielkości rynkiem eksportowym Tajlandii, a wśród głównych grup towarów dominuje żywność, surowce oraz komponenty elektroniczne. W 2022 r. łączna wartość handlu dwustronnego wyniosła 53 mld USD, a bilans handlowy był korzystny dla strony tajskiej, co przyniosło jej zyski w wysokości 4,3 mld USD.

Wszystko wskazuje na to, że coraz trudniejsze uwarunkowania geopolityczne na arenie międzynarodowej skłoniły Unię Europejską do zaakceptowania uwarunkowań wewnętrznych w Tajlandii, gdzie wojsko od wielu dekad odgrywa ważną rolę na scenie politycznej tego państwa. Niewykluczone zatem, że Bruksela będzie zmuszona do obniżenia własnych standardów, jeżeli chodzi o przestrzeganie praw człowieka przez rząd w Bangkoku. Dużo będzie jednak zależało od przebiegu i wyników tegorocznych wyborów w Tajlandii. Po tym jak król Vajiralongkorn przyjął 20 marca dekret o rozwiązaniu parlamentu, rozpoczął proces przygotowań do wyborów. Zgodnie z konstytucją muszą one zostać zorganizowane w ciągu 45-60 dni, a co za tym idzie wybory zostaną przeprowadzone 7 lub 14 maja. Według ostatnich sondaży największym poparciem (wynoszącym 38,2%) cieszy się Paetongtarn Shinawatra z opozycyjnej partii Phuea Thai (Pheu Thai Party, PTP). Jest to kandydatka wywodząca się z rodziny o silnych tradycjach politycznych, albowiem jest córką oraz bratanicą byłych premierów Thaksina oraz Yingluc Shinawatra. W swoim programie wyborczym deklaruje między innymi poprawę warunków pracy, podniesienie minimalnego wynagrodzenia, redukcję zanieczyszczeń, a także transformację kraju w technologiczny hub finansowy. Z pewnością jest to kandydatka na premiera, która zostałaby dobrze przyjęta przez decydentów z Brukseli, a co za tym idzie mogłoby przyspieszyć negocjacje nad umową o wolnym handlu. Niemniej jednak obecny premier, generał Prayut Chan-o-cha zapowiedział swój start wyborach oraz walkę o stanowisko szefa rządu. To właśnie on stał na czele zamachu stanu w 2014 r., a następnie rządził przez okres pięcioletniej dyktatury wojskowej. Warto również zaznaczyć, że nie wystartował w wyborach z 2019 r., a na stanowisko premiera został wybrany przez parlament, dzięki poparciu wspieranej przez wojsko partii Palang Pracharath (Palang Pracharath Party,

PPRP), która utworzyła rząd koalicyjny. Zgodnie z sondażami zajmuje obecnie trzecią pozycję z poparciem wynoszącym 15,65%. Prayut Chan-o-cha będzie musiał rywalizować nie tylko z Paetongtarn Shinawatra, ale również ze swoim wicepremierem Prawitem Wongsuwanem. W wyniku rozłamu politycznego to Wongsuwan został kandydatem PPRP na stanowisku premiera, natomiast generał Chan-o-cha odszedł do niedawno utworzonej Zjednoczonej Tajskiej Partii Narodowej (United Thai Nation Party, UTNP), a co za tym idzie najprawdopodobniej wystartuje w wyborach z poparciem tego właśnie ugrupowania politycznego.

Podczas gdy objęcie stanowiska premiera przez Paetongtarn Shinawatę zwiastowałoby większą liberalizację Tajlandii – pożądaną przez Unię Europejską – konstytucja uchwalona przez juntę w 2017 r. wprowadziła regulacje, które stanowią wyraźne utrudnienie dla osób niepowiązanych z wojskowym establishmentem w przejściu władzy w kraju. Zgodnie z ustawą zasadniczą premier jest wybierany w ramach połączonej sesji Izby Reprezentantów oraz Senatu. Należy jednak podkreślić, że członkowie Senatu są głównie wybierani spośród konserwatywnego grona osób powiązanych z wojskiem. Innymi słowy bardzo mało prawdopodobnym jest, żeby Senat poparł jakiegokolwiek kandydata z PTP. W związku z tym Paetongtarn Shinawatra oraz jej ugrupowanie polityczne musi odnieść przytłaczające zwycięstwo i zdobyć co najmniej 376 z 500 miejsc w Izbie Reprezentantów, aby uzyskać możliwość weta. Na chwilę obecną trudno o wiarygodną ocenę szans sukcesu PTP w nadchodzących wyborach. Nie można jednak wykluczyć możliwości, że w sytuacji przytłaczającego poparcia dla PTP, decydenci powiązani z wojskiem podejmą kroki mające na celu interwencję w wyniki wyborów, co może doprowadzić do reperkusji ze strony Brukseli w związku z negocjacjami nad umową o wolnym handlu.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

4 marca: statki chińskiej marynarki wojennej oraz milicji morskiej zostały wykryte w pobliżu kontrolowanej przez Filipiny wyspy Thitu. Filipińska straż przybrzeżna poinformowała o obecności 42 statków milicji morskiej wokół wyspy Thitu oraz statku marynarki wojennej i straży przybrzeżnej, patrolujących okolice wyspy oddalonej o 380 km od zachodnich wybrzeży prowincji Palawan. Wyspa ma strategiczne znaczenie dla pozycji Filipin w sporze na Morzu Południowochińskim. Warto w tym kontekście zwrócić uwagę na komentarz amerykańskiego analityka z RAND Corporation Dereka J. Grossmana, którego

zdaniem, podczas gdy zdecydowana większość obserwatorów spekuluje na temat potencjalnej chińskiej agresji na Tajwan, próba przejęcia przez ChRL wyspy Thitu jest dużo bardziej prawdopodobna.

5 marca: Kambodża udzieliła poparcia dla chińskiego planu zakończenia konfliktu na Ukrainie. Premier Hun Sen poparł chińską propozycję planu zakończenia konfliktu pomiędzy Rosją i Ukrainą składającego się z 12 punktów. Zdaniem szefa rządu Kambodży propozycja Pekinu jest zgodna z prawem międzynarodowym oraz Kartą Narodów Zjednoczonych. Hun Sen wezwał obie strony do rozważenia planu, który zakłada zaprzestanie walk, a także obejmuje działania zorientowane na pomocy humanitarnej, zagwarantowaniu bezpieczeństwa żywnościowego oraz odbudowie obszarów zniszczonych w wyniku działań zbrojnych.

10 marca: Chiny wspólnie z państwami ASEAN przeprowadziły kolejną rundę negocjacji w sprawie Kodeksu Postępowania na Morzu Południowochińskim. Przedstawiciel indonezyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych do spraw współpracy z ASEAN Sidharto R. Suryodipuro poinformował, że wszystkie strony uczestniczące w negocjacjach nad Kodeksem Postępowania zobowiązały się do intensyfikacji rozmów. W trakcie trzydniowych rozmów podkreślono, że finalna wersja dokumentu powinna być skuteczna, merytoryczna oraz możliwa do wyegzekwowania. Niemniej jednak wciąż nie jest jasne, czy kodeks będzie prawnie wiążący. Oprócz tego podjęto decyzję o przeprowadzeniu w 2023 r. ćwiczeń z funkcjonowania gorącej linii, wykorzystywanej do zarządzania sytuacjami kryzysowymi na Morzu Południowochińskim, zwłaszcza do deeskalacji napięć na wypadek przypadkowych kolizji morskich. Według singapurskiego eksperta do spraw bezpieczeństwa morskiego Collina Koha Pekin z przyjemnością zaangażuje się we wszelkiego rodzaju działania dotyczące gorącej linii, ale jednocześnie będzie kontynuował swoje przymusowe działania na spornych obszarach morskich. Z kolei stowarzyszenie będzie mogło wykazać się na arenie międzynarodowej sukcesem negocjacji w postaci namacalnych efektów, podczas gdy sam mechanizm może w przyszłości doprowadzić do kontrowersyjnych sytuacji.

10 marca: chińska straż przybrzeżna wezwała filipiński samolot do opuszczenia przestrzeni powietrznej nad Morzem Południowochińskim. Podczas lotu samolotu filipińskiej straży przybrzeżnej z dziennikarzami na pokładzie nad archipelagiem Spratly, chińska straż przybrzeżna w komunikacji radiowym wezwała pilota samolotu do natychmiastowego opuszczenia obszaru znajdującego się w pobliżu chińskich raf. Pilot w odpowiedzi poinformował, że znajduje się w filipińskiej strefie powietrznej, a co za tym idzie nie ma zamiaru jej opuszczać. W ramach czterogodzinnego lotu załogę samolotu udało się wykryć niemal 20 chińskich statków na wodach wyłącznej strefy ekonomicznej Filipin.

Ponadto filipińska straż przybrzeżna wykryła 17 statków chińskiej milicji morskiej w pobliżu płycizny Sabina, natomiast 15 innych chińskich statków zaobserwowano przy wyspie Thitu, czyli największego obiektu z archipelagu Spratly kontrolowanego przez Filipiny. Patrol powietrzny z dziennikarzami na pokładzie jest jednym z elementów filipińskiej strategii, polegającej na obnażaniu wszelkich przejawów przymusowych działań strony chińskiej na spornych obszarach Morza Południowochińskiej, aby budować świadomość społeczną odnośnie polityki Pekinu oraz zdobyć poparcie na arenie międzynarodowej.

10 marca: Chiny wycofały część statków milicji morskiej z okolic wyspy Thitu oraz płycizny Sabina. Filipińska straż przybrzeżna poinformowała o zmniejszeniu liczby statków chińskiej milicji morskiej wokół wyspy Thitu z 42, które zostały wykryte czwartego marca, do 15 jednostek. Wciąż jednak na wodach morza terytorialnego wyspy odnotowano obecność statku chińskiej marynarki wojennej klasy Jiangdao oraz jednostki straży przybrzeżnej o numerze 5203. Ponadto w odległości około 6 mil morskich od filipińskiego posterunku na płyciźnie Second Thomas wykryto obecność statku chińskiej straży przybrzeżnej o numerze 5304. Strona chińska wycofała również część statków milicji morskiej z okolic płycizny Sabina. Ich liczba uległa zmniejszeniu z 26 do 17 jednostek. Na podstawie tych doniesień należy stwierdzić, że strategia rządu w Manili, polegająca na upublicznianiu chińskiej aktywności na spornych obszarach Morza Południowochińskiego odnosi pierwsze pozytywne rezultaty.

10 marca: Kambodża uruchomiła wspierany przez Chiny program likwidacji pól minowych. Przedstawiciele obu państw wzięli udział w inauguracji programu oczyszczania pól minowych na lata 2023-2025. Jego celem jest rozbrojenie min na obszarze 100 km² w prowincjach Kampong Thom, Siem Reap oraz Preah Vihear. Jest to już trzecia edycja programu. W pozostałych dwóch odsłonach inicjatywy usunięto ponad 71,5 tys. min z obszaru 74,9 km².

15 marca: chińska firma transportowa COSCO zacieśnia współpracę z malezyjskim przewoźnikiem kolejowym. Przedsiębiorstwo COSCO rozszerza współpracę z Keretapi Tanah Melayu Berhad (KTMB) poprzez połączenie transportu morskiego z transportem kolejowym, które ma na celu podniesienie wydajności przepływu towarów oraz obniżenie jego kosztów. Nowa usługa będzie wdrożona głównie w regionach położonych na zachodzie Malezji i umożliwi połączenie z 579 portami ze 140 państw na świecie. Malezyjski minister transportu podkreślił podczas ceremonii inauguracji przedsięwzięcia, że połączenie transportu morskiego z kolejowym wpłynie na zmniejszenie ruchu na drogach, co z kolei poprawi bezpieczeństwo ruchu drogowego, a także obniży koszty transportu oraz emisję szkodliwych substancji do atmosfery.

16 marca: chińskie statki zwiększyły swoją obecność w wyłącznej strefie ekonomicznej Wietnamu. Według wietnamskiej instytucji badawczej (South China Sea Chronicle Initiative) w pierwszych dwóch tygodniach marca liczba chińskich statków na wietnamskich wodach uległa niemal potrojeniu. Wśród chińskich jednostek znalazły się statki rybackie, milicji morskiej oraz straży przybrzeżnej. Ponadto statek badawczy Haiyang Dizhi 4 spędził ponad cztery godziny na wodach kontrolowanych przez Wietnam zanim wpłynął na sporny obszar Morza Południowochińskiego.

20 marca: Kambodża i Chiny przeprowadziły pierwsze w historii wspólne manewry morskie. Ministerstwo obrony ChRL poinformowało o przeprowadzeniu na kambodżańskich wodach ćwiczeń morskich z udziałem trzech chińskich jednostek oraz jednego kambodżańskiego statku, w trakcie których trenowano działania z zakresu łączności oraz manewrowania. Co więcej ponad 200 chińskich żołnierzy wzięło udział w ćwiczeniach Gold Dragon 2023, które odbyły się w prowincji Sihanoukville.

23 marca: na Filipinach odbyły się 23. konsultacje pomiędzy ministerstwami spraw zagranicznych Chiny-Filipin. Pierwsze od czterech lat stacjonarne spotkanie w tej formule zrealizowano w Manili pod przewodnictwem wiceministrów spraw zagranicznych Sun Weidonga oraz Marii Theresy P. Lazaro. Podczas ceremonii otwarcia Sun Weidong podkreślił konieczność wdrożenia konsensusu osiągniętego przez prezydentów obu państw wypracowanego podczas styczniowej wizyty Ferdinanda Marcosa Jr. w Pekinie, którego głównym komponentem jest odpowiednie zarządzanie sporami poprzez dialog. Chiński wiceminister zwrócił uwagę, że proces modernizacji i rozwoju ChRL tworzy korzystne warunki dla państw z regionu, na czym mogą również zyskać Filipiny. Wezwał również do pogłębienia współpracy w ramach przyjacielski stosunków dwustronnych.

24 marca: Filipiny były gospodarzem 7. spotkania bilateralnego mechanizmu konsultacyjnego z Chinami poświęconego sytuacji na Morzu Południowochińskim. W formacie zainicjowanym w 2017 r. wzięły delegacje obu państw, na czele których stali wiceministrowie spraw zagranicznych Sun Weidong oraz Maria Theresa P. Lazaro. Zgodnie z komentarzami przedstawicieli obu stron spotkanie nie przyniosło żadnych nowych ustaleń. Obie strony podkreśliły, że spory na Morzu Południowochińskim nie powinny determinować całokształtu stosunków bilateralnych pomiędzy państwami. Ponadto pojawiły się deklaracje o rozwiązywaniu wszelkich różnic zdań poprzez pokojowe negocjacje oraz wezwania o powstrzymanie się od przymusowych i agresywnych działań na spornych obszarach morskich, które mogłyby doprowadzić do eskalacji napięć.

27 marca: Wietnam zareagował na wkroczenie chińskiego statku na wody wyłącznej strefy ekonomicznej. Wietnamska jednostka Kiem Ngu 278, należąca do agencji ds. rybołówstwa (fisheries law enforcement agency), monitorowała ruch statku chińskiej straży przybrzeżnej, który zrealizował patrol w pobliżu pola gazowego eksploatowanego przez rosyjskie przedsiębiorstwo Zarubezhneft na wodach wyłącznej strefy ekonomicznej Wietnamu w obrębie spornych obszarów Morza Południowochińskiego. Chińska straż przybrzeżna wpłynęła również na wody malezyjskiej wyłącznej strefy ekonomicznej. Rzecznik wietnamskiego ministerstwa spraw zagranicznych poinformował, że działania statku Kiem Ngu 278 miały na celu ochronę praw związanych z jurysdykcją i suwerennością państwa.

27 marca: Chiny dążą do zacieśnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa w birmańską juntą. Chiński ambasador w Birmie Chen Hai na spotkaniu z wicepremierem i ministrem spraw wewnętrznych Soe Htutem przedstawił propozycję wzmocnienia współpracy dwustronnej pomiędzy organami ścigania oraz służbami granicznymi, aby przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa oraz zwalczania przestępstw granicznych, oszustw internetowych i hazardowych. Po chwilowym zdystansowaniu się rządu w Pekinie od junty zaraz po zamachu stanu z lutego 2021 r., można zauważyć zmianę polityki Chin w kierunku zacieśnienia współpracy od momentu mianowania nowego specjalnego wysłannika do Birmy Deng Xijuna w grudniu ubiegłego roku.

30 marca: w ramach swojej czterodniowej wizyty w Chinach premier Malezji wziął udział w Forum Boao dla Azji. Podczas swojego wystąpienia Anwar Ibrahim wezwał do ponownego ożywienia inicjatywy Pasa i Szlaku, aby w ten sposób wesprzeć państwa regionu w odbudowie po pandemii koronawirusa. Malezyjski premier zachęcił stronę chińską do wykorzystania inicjatywy do zwiększenia bezpośrednich inwestycji w Malezji. Rządowi Anwara Ibrahima najbardziej zależy na chińskich inwestycjach w sektorach powiązanych z gospodarką cyfrową, odnawialnymi źródłami energii oraz przemysłem samochodów elektrycznych. Wszystko wskazuje na to, że premier Malezji chciałby również, żeby Pekin zaangażował się w jego inicjatywę utworzenia Azjatyckiego Funduszu Walutowego.

31 marca: filipińska straż przybrzeżna wykryła jednostkę chińskiej marynarki wojennej na wodach terytorialnych wyspy Thitu na Morzu Południowochińskim. W trakcie patrolu zrealizowanego w dniach 12-21 marca załoga jednostki BRP Malapascua zetknęła się korwetą raketową typu 056A Jiangdao II należąca do chińskiej marynarki wojennej, znajdującej się na wodach terytorialnych wyspy Thitu. W ramach tego samego patrolu wykryto także ponad 20 chińskich i wietnamskich statków, w tym jednostki chińskiej straży przybrzeżnej o numerach 5304 oraz 5305 w okolicach płycizny Sabina. Z kolei w

rejonie płycizny Second Thomas zarejestrowano obecność chińskiego statku o numerze 5201, który mimo działań zorientowanych na blokadzie dostępu do spornego obszaru umożliwił filipińskiej straży przybrzeżnej przeptynięcie w bezpiecznej odległości.

31 marca: minister spraw zagranicznych Filipin ujawnił scenariusz negocjacji z Chinami w sprawie potencjalnego wspólnego wydobycia surowców naturalnych ze spornych obszarów Morza Południowochińskiego. Enrique Manalo poinformował, że jakiegokolwiek rozmowy ze stroną chińską dotyczące wydobycia surowców naturalnych będą realizowane w taki sposób, aby nie doszło do pogwałcenia prawa krajowego oraz porządku konstytucyjnego. Ponadto pierwsze rozmowy będą się skupiały na kwestiach technicznych oraz ogólnych warunkach współpracy.

31 marca: Chiny i Singapur podniosły rangę stosunków dwustronnych. W ramach spotkania Lee Hsien Loonga z Xi Jinpingiem doszło do podjęcia decyzji o podniesieniu rangi stosunków dwustronnych między państwami do wszechstronnego, zorientowanego na przyszłość partnerstwa wysokiej jakości (All-Round High-Quality Future-Oriented Partnership). Według oficjalnego oświadczenia wydanego przez singapurskie ministerstwo spraw zagranicznych nowy status partnerstwa stanowi odzwierciedlenie zaangażowania obu stron w rozwój stosunków bilateralnych. W ramach swojej sześciodniowej wizyty w Chinach, którą rozpoczął 27 marca, premier Singapuru odwiedził singapurską społeczność mieszkającą w prowincji Guangdong, wystąpił na Forum Boao dla Azji na Hajnanie, a swoją podróż zakończył spotkaniem z przewodniczącym Xi Jinpingiem w Pekinie.

KOMENTARZ

W dniach 8-10 marca odbyła się pierwsza sesja negocjacji państw członkowskich ASEAN z Chinami nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim w bieżącym roku. Spotkanie zostało przeprowadzone pod przewodnictwem Indonezji, która sprawuje prezydencję w ASEAN w 2023 r. Czy przy okazji ostatnich rozmów podjęto nowe decyzje i jakie skutki przyniosła kolejna runda negocjacji trwających od 2002 r.?

Na początku lutego minister spraw zagranicznych Retno Marsudi wyraźnie podkreśliła, że w ramach swojej prezydencji Indonezja zamierza zorganizować większą liczbę spotkań dotyczących Kodeksu Postępowania na Morzu Południowochińskim, aby nadrobić zaległości spowodowane przerwami w

negocjacjach związanymi z pandemią koronawirusa, a także przyczynić się do zwiększenia stabilności oraz bezpieczeństwa w regionie. Mimo tego, że Indonezja nie jest oficjalnie stroną w sporach na Morzu Południowochińskim, to w interesie rządu w Dżakarcie leży wypracowanie kodeksu, który będzie służył do deeskalacji potencjalnych napięć na tym akwenie. Po pierwsze, wszelkiego rodzaju incydenty mogą doprowadzić do zakłócenie przepływu towarów kluczowymi szlakami morskimi przebiegającymi przez Morze Południowochińskie. Po drugie, Indonezja bezpośrednio odczuwa skutki asertywnej polityki Pekinu w pobliżu wysp Natuna, gdzie pokrywają się morskie roszczenia obu państw, co stanowi bezpośrednie zagrożenie dla rybołówstwa, ale również sektora energetycznego, biorąc pod uwagę zasoby surowców naturalnych na tym obszarze. Indonezyjski rząd zdaje sobie sprawę z powagi sytuacji, o czym najlepiej świadczą jego ostatnie inicjatywy. W listopadzie ubiegłego roku Indonezja była gospodarzem pierwszego forum straży przybrzeżnych z państw ASEAN, w którym wzięli przedstawiciele wszystkich państw stowarzyszenia za wyjątkiem Birmy oraz Kambodży. Spotkanie zostało zwieńczone podpisaniem deklaracji (ASEAN Coast Guard Declaration) promującej działania na rzecz utrzymania bezpieczeństwa morskich szlaków handlowych przebiegających przez regionalne akweny morskie. Warto zaznaczyć, że inicjatywa zorganizowania forum wyszła ze strony indonezyjskiej straży przybrzeżnej (Bakamla) w 2021 r. w celu opracowania skoordynowanego podejścia państw Azji Południowo-Wschodniej wobec wspólnych „niepokojów” związanych z Morzem Południowochińskim. Mimo tego, że Chiny nie zostały wskazane *explicite*, dla wszystkich było jasne, iż głównym źródłem obaw części państw członkowskich ASEAN jest ekspansjonistyczna polityka Pekinu na spornych obszarach morskich. W kontekście indonezyjskiego wkładu w kształtowanie architektury bezpieczeństwa na Morzu Południowochińskim na szczególną uwagę zasługuje także zakończenie w grudniu ubiegłego roku 12-letnich negocjacji z Wietnamem dotyczących wyznaczenia granic wyłącznej strefy ekonomicznej (EEZ) między państwami. Finalizacji rozmów na ten temat nie tylko przyczyni się do wyraźnego obniżenia incydentów pomiędzy obiema stronami, ale co bardziej istotne może stanowić silny impuls dla pozostałych stron sporów na Morzu Południowochińskim z Azji Południowo-Wschodniej, żeby uregulować pomiędzy sobą problematyczne kwestie. Przedsięwzięcie tego rodzaju kroków pozwoliłoby na wypracowanie przez państwa ASEAN wspólnego stanowiska, które zapewniłoby lepszą pozycję negocjacyjną stowarzyszenia w rozmowach z Chinami nad Kodeksem Postępowania.

Po zakończeniu ostatniej rundy negocjacji nad kodeksem przedstawiciel indonezyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych do spraw współpracy z ASEAN Sidharto R. Suryodipuro poinformował, że wszystkie strony rozmów zgodziły się, iż finalna wersja dokumentu powinna być skuteczna, merytoryczna

oraz możliwa do wyegzekwowania. Niemniej jednak wciąż nie jest jasne, czy kodeks będzie prawnie wiążący. Najbardziej zależy na tym państwom członkowskim stowarzyszenia, które potrzebują prawnych gwarancjach, służących jako bufor bezpieczeństwa w obliczu wyraźnej asymetrii gospodarczej oraz militarnej względem Chin. Istnieją jednak poważne zastrzeżenia co do rzeczywistego znaczenia prawnie wiążącego Kodeksu Postępowania, albowiem jego skuteczność będzie w dużej mierze zależała od możliwości ewentualnego egzekwowania zapisów dokumentu. Bez sprawnego mechanizmu oceny działań sprzecznych z kodeksem, a następnie ich penalizacji, to czy strony negocjacji zgodzą się na zapis o prawnie obowiązującym charakterze dokumentu nie będzie miało większego wpływu na rzeczywistą sytuację na Morzu Południowochińskim. Najlepszym przykładem na poparcie tej tezy jest wyrok Stałego Trybunału Arbitrażowego w Hadze z 2016 r. w sporze pomiędzy Chinami i Filipinami, który z uwagi na odrzucenie chińskich roszczeń został nieuznany przez rząd w Pekinie. Brak procedur egzekucji wyroku sprawił, że orzeczenie trybunału nie przyczyniło się do zmiany status quo na korzyść Filipin.

Do wiadomości publicznej przedostało się niewiele informacji dotyczących ustaleń podjętych podczas ostatniej rundy negocjacji nad Kodeksem Postępowania. Jedyną nowością, zasługującą na podkreślenie jest decyzja o przeprowadzeniu w 2023 r. ćwiczeń z zakresu funkcjonowania gorącej linii, wykorzystywanej do zarządzania sytuacjami kryzysowymi na Morzu Południowochińskim, zwłaszcza w przypadku konieczności deeskalacji napięć na wypadek incydentalnych kolizji morskich. Sama inicjatywa wydaje się być krokiem w dobrym kierunku, a jej założenia z pewnością przyczyniłyby się do poprawy sytuacji w regionie. Niemniej jednak należy na nią spojrzeć przez pryzmat chińskich działań na Morzu Południowochińskim, których jesteśmy świadkami. Według singapurskiego eksperta do spraw bezpieczeństwa morskiego Collina Koha z S. Rajaratnam School of International Studies (RSIS), Pekin z przyjemnością zaangażuje się we wszelkiego rodzaju przedsięwzięcia dotyczące wykorzystania tzw. gorącej linii, aby kreować się na wiarygodnego aktora na arenie międzynarodowej, który jest otwarty na dialog oraz kompromisowe rozwiązania. Co więcej Chiny uzyskują w ten sposób kolejne argumenty do swojej narracji, aby nie dopuszczać Stanów Zjednoczonych do rozmów na temat Morza Południowochińskiego. Aczkolwiek rząd w Pekinie będzie jednocześnie kontynuował swoją asertywną politykę na spornych obszarach morskich, opartą przede wszystkim na działaniach w „szarej strefie”. Na tej podstawie można stwierdzić, że przedstawienie przez ASEAN propozycji przetestowania gorącej linii jest raczej zabiegiem wizerunkowym, ponieważ mimo swojego wątpliwego wpływu na realną zmianę obecnej sytuacji na Morzu Południowochińskim, stanowi jedyny namacalny efekt ostatniej rundy negocjacji. W ten sposób stowarzyszenie uzyskało możliwość wykazania się na

arenie międzynarodowej poprzez wyjście z nową inicjatywą, która ma za zadanie wzmocnić centralną rolę ASEAN (ASEAN centrality) w regionie, nadszarpiętą poprzez przeciągający się kryzys w Birmie.

Wszystko wskazuje na to, że spotkanie z początku marca nie przybliżyło stron do wypracowania finalnej wersji Kodeksu Postępowania, a co za tym idzie bardzo mało prawdopodobnym jest, aby udało się zakończyć ten proces w ciągu tegorocznej prezydencji Indonezji w ASEAN. Wciąż pozostaje wiele przeszkód do pokonania jak na przykład niechęć Chin do zaakceptowania jakichkolwiek ograniczeń dotyczących działań na spornych obszarach lub brak wystarczającego zjednoczenia wewnątrz samego ASEAN, umożliwiające skuteczniejsze przeciwstawienie się polityce Pekinu. Co więcej poszczególne państwa członkowskie stowarzyszenia w różny sposób reagują na chińska asertywność na Morzu Południowochińskim. Najbardziej skrajnymi przykładami są Malezja i Filipiny. Rząd malezyjski zdecydowanie skłania się w kierunku „cichej dyplomacji”, opartej na nieeksponowaniu naruszeń ze strony chińskich statków. Natomiast rząd w Manili nie tylko rozszerza współpracę ze swoimi partnerami (takimi jak Stany Zjednoczone, Japonia oraz Australia) w obszarze bezpieczeństwa, ale jednocześnie intensyfikuje działania w ramach strategii upubliczniania wszelkiego rodzaju przymusowych działań ze strony chińskiej floty, co jest dodatkowo uzupełnione licznymi działaniami dyplomatycznymi.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

2 marca: filipiński rząd przygotowuje wytyczne dotyczące wspólnych patroli na Morzu Południowochińskim. Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin poinformowało o prowadzeniu prac zorientowanych na przygotowaniu ram dla możliwości realizacji wspólnych patroli morskich z innymi państwami. Wszystko wskazuje na to, że Filipiny będą prowadzić tego rodzaju patrole ze Stanami Zjednoczonymi, a także Japonią oraz Australią.

4 marca: Stany Zjednoczone wpisały trzy birmańskie organizacje na czarną listę. Biuro Przemysłu i Bezpieczeństwa Departamentu Handlu USA umieściło na tzw. czarnej liście birmańskie ministerstwo transportu i komunikacji, a także dwa przedsiębiorstwa specjalizujące się w działalności inwigilacyjnej: Fisca Security and Communication Co oraz Naung Yoe Technologies Co Ltd. Według amerykańskiego rządu powyższe podmioty były zaangażowane w dostarczanie juncie technologii inwigilacyjnych, umożliwiających śledzenie oraz identyfikację obywateli. Wpisanie na listę wiąże się z restrykcjami polegającymi na konieczności uzyskania dodatkowych pozwoleń i licencji na eksport towarów.

7 marca: w sekretariacie ASEAN odbyła się 35. edycja dialogu ASEAN-USA.

Podczas spotkania strona amerykańska zadeklarowała poparcie dla działań zorientowanych na budowę społeczności ASEAN, a także zobowiązała się do wsparcia procesu odbudowy gospodarczej państw Azji Południowo-Wschodniej po pandemii koronawirusa. Zgodnie z dotychczasową praktyką przedstawiciel USA Daniel Kritenbrink zapewnił o poparciu centralnej roli ASEAN w regionie, poprzez aktywny udział Stanów Zjednoczonych w mechanizmach kierowanych przez stowarzyszenie. Ponadto obie strony podkreśliły kluczowe znaczenie wzmocnienia współpracy w czterech kluczowych obszarach strategii ASEAN na Indo-Pacyfiku (ASEAN Outlook on the Indo-Pacific, AOIP), a także z zakresu bezpieczeństwa morskiego, zwalczania przestępczości międzynarodowej i handlu ludźmi, przeciwdziałania nielegalnemu handlowi uzbrojeniem, współpracy międzyparlamentarnej, gospodarczej, handlowej i inwestycyjnej.

8 marca: ministerialne spotkanie 2+2 Stanów Zjednoczonych i Filipin odbędzie się w kwietniu.

Ministerstwo spraw zagranicznych Filipin poinformowało, że w kwietniu Stany Zjednoczone będą gospodarzem spotkania w formule 2+2 ministrów spraw zagranicznych i obrony. Do agendy rozmów, oprócz szeroko pojętych spraw związanych z bezpieczeństwem, włączono również kwestie dotyczące bezpieczeństwa żywnościowego i energetycznego, cyberbezpieczeństwa, telekomunikacji oraz łańcuchów dostaw. Na szczególną uwagę zasługuje uwzględnienie bezpieczeństwa żywnościowego, któremu administracja prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. poświęca dużo uwagi. Świadczą o tym chociażby działania związane z importem cukru czy zarządzanie cenami cebuli. Rozszerzenie tematyki rozmów jest dobrym ruchem ze strony Stanów Zjednoczonych, które udowadniają w ten sposób rządowi w Manili, że są zainteresowane pogłębieniem współpracy dwustronnej w obszarach wykraczających poza zagadnienia dotyczące tradycyjnych zagrożeń dla bezpieczeństwa.

10 marca: chińska ambasada na Filipinach skrytykowała rozszerzenie umowy o wzmocnionej współpracy obronnej pomiędzy Stanami Zjednoczonymi i Filipinami (EDCA) o cztery nowe obiekty wojskowe.

Chińska placówka dyplomatyczna zabrała głos w sprawie wypowiedzi podsekretarz stanu USA do spraw politycznych Victorii Nuland, która stwierdziła, że włączenie nowych filipińskich baz wojskowych do EDCA stworzy nowe możliwości ekonomicznego rozwoju dla Filipin jak i przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy. Skrytykowała jednocześnie nieefektywną współpracę gospodarczą Chin z Filipinami, głównie za sprawą wielu niespełnionych obietnic strony chińskiej. Zdaniem Pekinu rozwój współpracy ekonomicznej nie jest możliwy bez pokojowego i stabilnego środowiska regionalnego, natomiast rozszerzenie EDCA przyczyni się do destabilizacji sytuacji w regionie, a także wciągnie Filipiny w geopolityczną rywalizację. Chińska ambasada na Filipinach

zwróciła również uwagę na rozwijającą się współpracę dwustronną w takich obszarach jak infrastruktura, handel oraz turystyka. Co więcej wskazano na ponad 40 międzyrządowych projektów, które zostały ukończone lub są w trakcie realizacji. Chiny są największym partnerem handlowym Filipin, a także trzecim co do wielkości źródłem bezpośrednich inwestycji.

10 marca: Stany Zjednoczone przeprowadziły dwustronne ćwiczenia z Malezją. Amerykańska załoga samolotu patrolowego P-8A „Red Lancers” przeprowadziła szkolenie z udziałem malezyjskich sił zbrojnych z zakresu realizacji misji patrolowych na pokładzie samolotu P-8A. Szkolenie obejmowało naukę obsługi systemów znajdujących się na pokładzie samolotu, a także przeprowadzono serię lotów testowych.

11 marca: amerykańska Agencja ds. Rozwoju Międzynarodowego (USAID) zwiększa wsparcie dla Wietnamu. Podczas wizyty przedstawicielki USAID Samantha Power w Hanoi, premier Wietnamu Phạm Minh Chính podziękował Stanom Zjednoczonym za kontynuowanie zwiększania budżetu pomocowego dla Wietnamu. Amerykańskie środki finansowe są przeznaczane na projekty związane z neutralizacją szkód wywołanych przez preparat Agent Orange, a także usuwanie pól minowych oraz niewybuchów z okresu wojny w Wietnamie. Szef wietnamskiego rządu zaapelował o większą pomoc w walce ze skutkami zmian klimatycznych, co jest jednym z priorytetów administracji Joe Bidena.

13 marca: Filipiny przeprowadziły ze Stanami Zjednoczonymi manewry wojskowe Salaknib. Ponad 3 tys. żołnierzy z Filipin i USA wzięło udział w trzytygodniowych ćwiczeniach wojskowych obejmujących trening z zakresu obsługi broni palnej, ostrzału artyleryjskiego i moździerzowego, a także realizacji projektów budowlanych. Według przedstawiciela filipińskiej armii operacje będące przedmiotem ćwiczeń obejmowały obronę Filipin przez zagranicznymi agresorami, ze szczególnym uwzględnieniem obrony powietrznej oraz linii brzegowej archipelagowego państwa. Zdecydowana większość działań została przeprowadzona w bazie wojskowej Fort Magsaysay, czyli jednym z pięciu obiektów funkcjonujących w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA) pomiędzy Filipinami i Stanami Zjednoczonymi.

14 marca: tegoroczna edycja manewrów Balikatan ma być największa w historii. Według najnowszych doniesień w filipińsko-amerykańskich ćwiczeniach wojskowych, zaplanowanych na okres 11-28 kwietnia, ma wziąć udział około 17 600 żołnierzy. Wśród uczestników ma się znaleźć 12 tys. amerykańskich, 5 tys. filipińskich oraz 111 australijskich żołnierzy. Ponadto przedstawiciele z Japonii wezmą udział w wydarzeniu w roli obserwatora, ponieważ japoński rząd nie posiada podpisanej z Filipinami umowy regulującej warunki przebywania żołnierzy na terytorium kraju. Przedstawiciel filipińskiej siły zbrojnych poinformował, że manewry zostaną zrealizowane w trzech obszarach: na

północy Luzon, Palawan oraz Antique. Żołnierze wezmą między innymi udział w ćwiczeniach z zakresu cyberbezpieczeństwa, a także walki morskiej z wykorzystaniem prawdziwej amunicji. Poprzednie edycje manewrów Balikatan skupiały się działaniach realizowanych przez armię i siły powietrzne, natomiast tegoroczna odsłona ćwiczeń pierwszy raz w historii zakłada morskie operacje z udziałem filipińskich i amerykańskich żołnierzy, podczas których ćwiczona będzie umiejętność z użyciem ostrej amunicji.

17 marca: użytkownika Facebooka w Wietnamie został aresztowany za próbę obalenia rządu. Phan Thi Thanh Nha został oskarżony o publikację i rozpowszechnianie 25 artykułów oraz plików wideo za pośrednictwem platformy Facebook od 2018 r., które miały na celu zniesławienie przywódców Komunistycznej Partii Wietnamu oraz członków rządu. Jest to kolejny przykład na daleko idącą cenzurę i kontrolę mediów społecznościowych przez wietnamski rząd, co może wpłynąć negatywnie na amerykańskie próby zacieśnienia współpracy z Wietnamem w obliczu rosnących wpływów Chin w regionie.

19 marca: na Bali odbyła się druga runda negocjacji w sprawie Ram Gospodarczych Indo-Pacyfiku (IPEF). Amerykańska administracja poinformowała o przeprowadzeniu kolejnej rundy negocjacji w sprawie gospodarczej inicjatywy zainicjowanej przez prezydenta Joe Bidena w maju ubiegłego roku. Przed spotkaniem został udostępniony tekst negocjacyjny tzw. I filara, dotyczącego warunków pracy, środowiska, handlu cyfrowego oraz wsparcia technicznego.

19 marca: okręt amerykańskiej marynarki wojennej zadokował w filipińskim porcie. Statek USS America (LHA 6) złożył wizytę portową w Manili dwa miesiące po realizacji bilateralnych ćwiczeń na Morzu Południowochińskim.

20 marca: Stany Zjednoczone i Filipiny zainauguowały odbudowę pasa startowego w bazie sił powietrznych Basa. Sekretarz do spraw sił powietrznych w ministerstwie obrony USA Frank Kendall wziął udział w ceremonii rozpoczęcia renowacji pasa startowego o długości 2800 m w filipińskiej bazie sił powietrznych funkcjonującej w ramach umowy o wzmacnionej współpracy obronnej (Enhanced Defense Cooperation Agreement, EDCA). Projekt o wartości 24 mln USD będzie zrealizowany z puli 82 mln USD, które Stany Zjednoczone przeznaczyły w ostatnim czasie na inwestycje infrastrukturalne w pięciu bazach objętych EDCA. Przedstawiciele obu państw poinformowali również, że cztery nowe obiekty wojskowe zostaną przedstawione najszybciej jak to tylko możliwe. Na szczególną uwagę zasługuje informacja przedstawiona przez przedstawiciela ministerstwa obrony Filipin dotycząca konsultacji z przedstawicielami władz lokalnych, które sygnalizowały swoje wątpliwości co do obecności amerykańskich żołnierzy i sprzętu w nowych bazach wojskowych. Wśród nich był między innymi burmistrz Manuel Mamba

z prowincji Cagayan, który wycofał się ze swoich obiekcji i zadeklarował podporządkowanie się wszelkim decyzjom podjętym przez prezydenta Ferdinanda Marcosa Jr. w sprawie rozszerzenia EDCA.

21 marca: największa w historii misja przedstawicieli amerykańskiego biznesu złożyła wizytę w Wietnamie. Przedstawiciele wysokiego szczebla z 52 amerykańskich firm (m.in. Netflix oraz Boeing) wzięli udział w misji biznesowej do Wietnamu, zorganizowanej przez Radę Biznesu USA-ASEAN. Przedstawiciele firmy Boeing rozmawiali na temat związane z wietnamskimi możliwościami z zakresu produkcji, infrastruktury, usług inżynieryjnych, bezpieczeństwa lotniczego, zrównoważonego rozwoju, sektora badań i rozwoju, a także potencjale szkoleniowym. Według nieoficjalnych doniesień pracownicy firmy Netflix skupili się na kwestiach związanych z wietnamskimi regulacjami prawnymi, zgodnie z którymi zagraniczne przedsiębiorstwa medialne muszą być zarejestrowane w Wietnamie, aby uzyskać licencję biznesową na świadczenie usług streamingowych.

21 marca: amerykańskie myśliwce F-22 Raptor po raz pierwszy wylądowały na Filipinach. Lądowanie samolotów piątej generacji w filipińskiej bazie sił powietrznych Clark stanowi kolejny sygnał o zacieśnianiu się współpracy wojskowej pomiędzy sojusznikami po burzliwym okresie prezydentury Rodrigo Duterte.

22 marca: prezydent Filipin poinformował, że nowe bazy wojskowe w ramach umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA) ze Stanami Zjednoczonymi będą rozproszone po całym kraju. Ferdinand Marcos jr. zapowiedział, że dokładne lokalizacje czterech filipińskich baz wojskowych, które zostaną włączone do EDCA zostaną wkrótce ujawniono. Dodał jednocześnie, że będą to obiekty rozproszone po całym kraju, a co za tym idzie znajdą się wśród nich bazy na północy i południu kraju, a także na obszarze prowincji Palawan.

23 marca: Chiny stanowczo sprzeciwiają się zwiększonej obecności amerykańskich wojsk na Filipinach. Według nieoficjalnych informacji przekazanych przez filipińskiego dyplomata, który brał udział w zamkniętych spotkaniach w Manili z chińską delegacją, na czele której stał wiceminister spraw zagranicznych Sun Weidong, chińscy dyplomaci przedstawili swój sprzeciw wobec rozszerzenia umowy o wzmocnionej współpracy obronnej (EDCA) pomiędzy Filipinami i Stanami Zjednoczonymi o cztery dodatkowe bazy wojskowe, zwiększając tym samym ich liczbę do dziewięciu obiektów.

23 marca: Stany Zjednoczone przeprowadziły pierwszą w 2023 r. misję swobody żeglugi (FONOP) na Morzu Południowochińskim. Rzecznik chińskiego Dowództwa Teatru Południowego Armii Ludowo-Wyzwoleńczej poinformował, że amerykańska jednostka USS Milius przeprowadziła misję

FONOP w pobliżu archipelagu Paracele bez zezwolenia rządu w Pekinie, co zostało uznane przez ChRL za działania zagrażające pokojowi i stabilności na Morzu Południowochińskim.

24 marca: Stany Zjednoczone nałożyły nowe sankcje na Birnę. Departament Skarbu USA poinformował o wprowadzeniu sankcji na dostawy paliwa lotniczego do Birny, co jest kolejną odsłoną działań Waszyngtonu zorientowanych na ograniczenie możliwości bojowych junty. Zgodnie z oświadczeniem sankcjami objęto dwie osoby fizyczne oraz sześć podmiotów powiązanych z birmańskim wojskiem i odpowiedzialnych za import, magazynowanie oraz dystrybucję paliwa lotniczego, umożliwiającego przeprowadzanie lotów bojowych, w których giną cywile.

28 marca: Japonia, Stany Zjednoczone i Filipiny zamierzają przeprowadzić pierwsze trójstronne spotkanie ministerialne na wysokim szczeblu poświęcone kwestiom związanym z bezpieczeństwem. Według japońskich doniesień medialnych przedstawiciele trzech państw mają się spotkać w kwietniu bieżącego roku, aby omówić zagadnienia dotyczące bezpieczeństwa, zwłaszcza w kontekście rosnących napięć w Cieśninie Tajwańskiej.

28 marca: Stany Zjednoczone prześlą swoje dwa statki patrolowe filipińskiej marynarce wojennej. Podczas ceremonii wycofania ze służby w amerykańskiej marynarce wojennej dwóch statków patrolowych klasy Cyclone USS Monsoon (PC 4) oraz USS Chinook (PC 9) poinformowano o planach przekazania jednostek filipińskiej marynarce wojennej. Jednostki pełniły służbę przez ponad trzy dekady, a ich transfer do Filipin zostanie najprawdopodobniej zrealizowany na mocy programu Excess Defense Articles, którego celem jest wsparcie sojuszników poprzez darowiznę używanego sprzętu z nadwyżek amerykańskich sił zbrojnych.

29 marca: sekretarz generalny Komunistycznej Partii Wietnamu (KPW) przeprowadził rozmowę telefoniczną z prezydentem Stanów Zjednoczonych. W 2023 r. oba państwa obchodzą 10. rocznicę kompleksowego partnerstwa, a co za tym idzie spekuluje się na temat możliwości podniesienia rangi stosunków dwustronnych do strategicznego partnerstwa. Głównymi przeszkodami stojącymi na drodze wzmocnienia relacji bilateralnych stoją obawy rządu w Hanoi związane z potencjalnymi reperkusjami ze strony Pekinu z jednej strony, a z drugiej wątpliwości Waszyngtonu dotyczące przestrzegania praw człowieka w Wietnamie, gdzie krytycy KPW i władz państwowych muszą liczyć się z surowymi karami. Według oficjalnego oświadczenia wydanego przez stronę amerykańską, prezydent Joe Biden podkreślił zaangażowanie Stanów Zjednoczonych na rzecz silnego i niezależnego Wietnamu, a także zapewnił o współpracy w zmaganiach z regionalnymi wyzwaniami na rzecz zapewnienia wolnego i otwartego Indo-Pacyfiku. Deklarację należy rozumieć przede

wszystkim jako wsparcie Wietnamu w przeciwstawieniu się ekspansjonistycznej polityce Chin na Morzu Południowochińskim. Joe Biden zaznaczył także amerykańskie poparcie dla centralnej roli ASEAN w regionie, co jest standardowym elementem w przypadku interakcji amerykańskiego rządu z państwami członkowskimi stowarzyszenia. Według wietnamskich doniesień medialnych sekretarz generalny Nguyen Phu Trong podkreślił realizację przez Wietnam niezależnej polityki zagranicznej opartej na pokoju, przyjaźni i współpracy na rzecz globalnej integracji. Przedstawiciele obu państw zobowiązali się do rozwijania i pogłębiania stosunków dwustronnych, a także wymienili się zaproszeniami wizyt państwowych.

KOMENTARZ

Podczas spotkania prezydenta Stanów Zjednoczonych oraz premierów Australii i Wielkiej Brytanii w San Diego z 13 marca bieżącego roku ogłoszone zostały kolejne szczegóły dotyczące współpracy w ramach trójstronnego partnerstwa z zakresu bezpieczeństwa AUKUS, zainicjowanego we wrześniu 2021 r. Pierwsze doniesienia na temat tego formatu spotkały się ze skrajnymi reakcjami ze strony państw Azji Południowo-Wschodniej. Jak państwa członkowskie ASEAN zareagowały na trój etapowy plan budowy australijskiej floty wielozadaniowych okrętów podwodnych o napędzie jądrowym w ciągu 30 lat o wartości 360 mld USD?

Zgodnie z wynikami badań opinii publicznej „State of Southeast Asia Survey 2022” opublikowanych w 2022 r. przez singapurski ośrodek badawczy ISEAS-Yusof Ishak Institute, większość respondentów z Azji Południowo-Wschodniej (36,4%) stwierdziła, że AUKUS pomoże w równoważeniu rosnącej potęgi militarnej ChRL w regionie. Liderami wśród tej grupy byli respondenci z Birmy (63,7%) oraz Filipin (60%), ale również ponad połowa respondentów z Singapuru (50,9%) była podobnego zdania. Drugą najczęściej wybieraną odpowiedzią był główny zarzut pod adresem AUKUS, a mianowicie 22,5% ankietowanych stwierdziło, iż realizacja celów tego formatu przyczyni się do eskalacji regionalnego wyścigu zbrojeń. Tego zdania byli przede wszystkim przedstawiciele Malezji (32,6%) oraz Brunei (30,2%), ale również duża część respondentów z Kambodży (28,4%) oraz Tajlandii (27,4%). Jako trzeci najbardziej prawdopodobny skutek funkcjonowania AUKUS wskazano osłabienie centralnej roli ASEAN w regionie, za czym opowiedziało się 18% wszystkich badanych.

Wśród pierwszy państw ASEAN, które zareagowały na wyniki spotkania w San Diego była Indonezja, sprawująca tegoroczną prezydencję w stowarzyszeniu. Podczas gdy w oficjalnym oświadczeniu ministerstwa spraw zagranicznych z 17 września 2021 r. była mowa o uważnym obserwowaniu działań związanych z zainicjowaniem AUKUS oraz głębokich obawach w związku z postępującym wyścigiem zbrojeń i projekcją siły w regionie, tak po marcowym spotkaniu wydano komunikat, w którym podkreślono jedynie obowiązek i odpowiedzialność wszystkich państw za utrzymanie pokoju i stabilności w regionie. W obu przypadkach znalazła się również informacja odnośnie oczekiwań spełnienia przez Australię zobowiązań z zakresu nierozprzestrzeniania broni jądrowej. Na tej podstawie można stwierdzić, że rząd w Dżakarcie nie ma tak poważnych obiekcji pod adresem AUKUS, jak to było jeszcze dwa lata temu, ale wciąż można wyczuć dużą rezerwę i niepokój o skutki trójstronnej współpracy zbrojeniowej na sytuację w Azji Południowo-Wschodniej.

Malezyjski rząd, który był największym krytykiem AUKUS w momencie ogłoszenia tej inicjatywy, również zareagował zaraz po spotkaniu w Stanach Zjednoczonych. W oświadczeniu powtórzone zostały obawy, o których była mowa w 2021 r., ale tym razem nie pojawiły się żadne głosy o potrzebie bezpośrednich konsultacji z Chinami w sprawie postępów dotyczących AUKUS. Ministerstwo spraw zagranicznych Malezji podkreśliło także znaczenie promocji transparentnych działań oraz powstrzymania się od wszelkich form prowokacji, które mogłyby się przyczynić do uruchomienia wyścigu zbrojeń lub wpłynąć na pokój i bezpieczeństwo w regionie.

W nie wszystkich państwach ASEAN mamy jednak do czynienia z obawami w związku z AUKUS, albowiem zdają sobie sprawę z konieczności równoważenia chińskiej potęgi militarnej. Można do nich zaliczyć chociażby Wietnam, Singapur oraz Filipiny. Zdaje się, że najbardziej wyrazistym przykładem z tej grupy są Filipiny, które w ostatnim czasie przedsięwzięły znaczące kroki w kierunku zacieśnienia współpracy z zakresu bezpieczeństwa nie tylko ze Stanami Zjednoczonymi, ale również Japonią oraz Australią. Ponadto prezydent Ferdinand Marcos Jr. publicznie udzielił swojego poparcia dla AUKUS. Z kolei w oficjalnym oświadczeniu ministerstwa spraw zagranicznych Filipin z 16 marca możemy przeczytać, iż rząd w Manili docenia takie inicjatywy jak AUKUS, które wspierają dążenia do pogłębiania współpracy regionalnej oraz wzmocnienia odporności gospodarczej w Indo-Pacyfiku. Zwrócono przy tym uwagę, że tego rodzaju porozumienia powinny wzmocnić centralną rolę ASEAN w regionalnej architekturze bezpieczeństwa.

Na tej podstawie należy stwierdzić, że realizacja kolejnych etapów planu w ramach AUKUS nie powinna wzbudzić większych obiekcji w regionie Azji Południowo-Wschodniej, aczkolwiek przedstawiciele trójstronnego paktu z zakresu bezpieczeństwa powinni kontynuować dyplomatyczne wysiłki zorientowane na indywidualnym rozwiewaniu wszelkich wątpliwości w poszczególnych państwach ASEAN. Duży poziom transparentności uniemożliwi rządowi w Pekinie podsycanie niepokoju i pogłębianie podziałów wewnątrz stowarzyszenia.

**OŚRODEK SPRAW
AZJATYCKICH**
Uniwersytet Łódzki

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

